

gender a věda

newsletter

ČERVEN 2017

OBSAH

- Co by sociologie měla dát světu: Margaret Abraham v Praze
- Není čas na jednoduchá řešení
- Muži a maskulinity pod drobnohledem
- Pití alkoholu, gender a zkreslený výzkum
- Mezinárodní den rovnosti žen a mužů (i ve vědě!)
- Novinky a pozvánky
  - Cena Milady Paulové 2017 vyhlášena
  - Knowledge Research Education Conference 2017

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v červnovém čísle našeho newsletteru se zaměřujeme na přínos humanitních a společenských věd a především sociologie pro společnost a přírodní a technické vědy v době bouřlivých společenských změn, vypjatých vztahů a prohlubujících se společenských problémů. Na začátek jsme zařadili shrnutí přednášky prezidentky mezinárodní sociologické asociace Margaret Abraham, které porovnáváme s místním pohledem na společenské vědy. Kateřina Cidlinská a Blanka Nyklová se v rozhovoru s profesorem Alanem Irwinem a profesorkou Majou Horst zamýšlejí nad přínosem společenských věd pro efektivní nakládání s výsledky přírodních a technických věd v globální společnosti. Následuje reflexe konference o mužích a maskulinitách, na kterou Blanka Nyklová navazuje rozhovorem s profesorem Davidem Moorem o možném přínosu kritické kvalitativní sociologie pro epidemiologii a výzkum a prevenci závislosti na alkoholu. Příspěvkem Hany Tenglerové o platových nerovnostech v českém akademickém prostředí si připomínáme červnový Mezinárodní den rovnosti žen a mužů.

Příjemné čtení Vám přeje

Blanka Nyklová

Blanka Nyklová

V pondělí 19. června navštívila Českou republiku prezidentka Mezinárodní sociologické asociace (ISA) profesorka Margaret Abraham. V zasedací místnosti pražského Karolina pronesla přednášku *Contouring a Contextual Global Sociology (Načrtnutí obrysů kontextuální globální sociologie)*, v níž se zaměřila na možný přínos sociologie k řešení současných globálních společenských problémů. „Kontextuální“ v názvu přednášky odkazuje k tomu, že globální procesy nabývají různých místních podob, pro jejichž pochopení je nutná znalost jak místního kontextu, tak i globálních souvislostí. Coby prezidentka ISA se ale Abraham nespokojila s tím, co by sociologie měla zkoumat. Vyzvala k aktivnímu zapojení sociologů a socioložek do řešení společenských problémů, které často „pouze“ zkoumají.

Zásadní otázkou, na kterou se Abraham v přednášce snažila najít odpověď, bylo, jakou roli hrají socioložky a sociologové v utváření dnešního světa. Zdá se jí totiž, že jsou víceméně mimo hlavní proud. Jako jeden z důvodů opomíjení sociologie uvedla vzestup ekonomie, psychologie a dalších oborů, které přebírají a monopolizují témata sociologického zájmu (např. sebevražednost). Protože vychází z vlastní praxe participativního výzkumu, vnímá jako zásadní schopnost ukázat, k čemu je lidem, které zkoumáme, výsledek našeho bádání, tedy jak přispíváme k řešení jejich problémů. Nedostatečná schopnost sociologů a socioložek přenést výstupy výzkumů do politik a veřejné debaty podle ní vede k přebírání a dezinterpretaci některých sociologických zjištění radikální pravici. Současný vývoj přitom vnímá jako zarážející vzhledem k tomu, že ISA byla založena v roce 1948 v reakci na druhou světovou válku i jako vyjádření víry v sociologii jako disciplínu, která může přinést odpovědi na otázku po pokrokové společenské změně.

Ve snaze navázat na tuto vizi přichází ISA M++

otevřenou platformou propojující sociology a socioložky z celého světa s cílem jednak narušit globální nerovnosti ovlivňující i vědeckou produkci, jednak umožnit komparativní výzkum na základě sdílených dat a vědecké produkce tak, aby výsledek nebyl odtažitý nebo příliš partikulární. Aktuální témata, která právě takový přístup a zviditelnění potřebují, podle ní zahrnují genderově podmíněné násilí, znásilnění, přerodělování, kriminalizaci celých skupin populace a řadu dalších. Všechna ze zmíněných témat přitom umožňují zkoumat, jak se globální jevy projevují místně, jak odlišně jsou zkoumány a jak různou má jejich výzkum finanční podporu (v českém prostředí je např. velmi obtížné získat financování výzkumu genderově podmíněného násilí, ačkoli se jedná o velmi závažný společenský problém). Všechna tato témata zároveň velmi úzce souvisejí se sociální spravedlností, což je něco, o co by v globálním měřítku měla sociologie, ve spolupráci i v kritické diskuzi s aktivismem, usilovat. Sociologické vědění, které nelze prakticky použít, a o jehož použití ani neusilujeme, nemá podle prof. Abraham smysl, protože máme nejen intelektuální zodpovědnost, ale i zodpovědnost morální. Proto je třeba snažit se předcházet přebírání kritické sociologické agendy současným systémem neoliberálního kapitalismu. Právě přivlastněním si určitých prvků levicového myšlení a např. feminismu, ovšem bez jejich reálného obsahu (např. rétorika uskupení typu Islám v ČR nechceme, že je nutné chránit české ženy a jejich rovnoprávné postavení před muslimskými uprchlíky), dochází podle Abraham k tomu, že se nejvíce znevýhodněné skupiny spíše vidí v rétorice pravice, včetně té extrémní.

Margaret Abraham

Před živou závěrečnou diskuzí proto Abraham nastínila pět okruhů, na které je podle ní třeba se zaměřit, pokud chceme vrátit sociologii společnosti a zastavit její paradoxní propad v situaci, kdy čelíme řadě společenských problémů (vzestup nesnášenlivosti, prohlubování sociálních rozdílů, genderově

podmíněné násilí apod.), a to jak v rámci menších společenských celků, tak celosvětově. V první řadě je nutné nemluvit abstraktně, ale zdůrazňovat, že vycházíme z konkrétních dat, i když mluvíme o globalizaci; za druhé zaměřit se na to, kdo nám poskytuje finance na výzkum a za jakých podmínek, neboť v této oblasti se velmi často projevují politické tlaky (viz např. odpor některých českých vlád k tématům ochrany životního prostředí a genderových nerovností); za třetí snažit se aktivně ovlivnit politiky, a to nejen na národní úrovni (viz rozhovor s Davidem Moorem v tomto čísle); za čtvrté je potřeba veřejně vystupovat, vysvětlovat problémy studujícím i veřejnosti srozumitelným jazykem, a konečně za páté ukázat, jak se má s našimi zprávami naložit – bez konkrétních doporučení totiž nemají smysl.

Madame de Staël

V českém kontextu lze dodat, že je třeba odmítnout paradoxní situaci, kdy se na jedné straně šmahem odsuzuje vše spojené s vládou KSČ v bývalé ČSSR a na straně druhé se zcela nereflexivně opakují mantry, snižující společenské vědy a jejich význam pro společnost a jejich ve skutečnosti nezastupitelné místo v akademické obci. Podobný přístup zcela mívá potřebu kritického myšlení, které stojí v základu sociologie a které je při snahách o fungující demokratickou společnost nenahraditelné. Kritické myšlení a schopnost reflektovat reálné dopady politik a hodnot na společnost přitom stály u zrodu sociologického myšlení, jak lze sledovat už u průkopnice [Germaine de Staël](#) (1766-1817). Právě tyto charakteristiky společenské vědy opakovaně řadí na černé listiny autoritářských a diktátorských režimů. Volat po tom samém v demokratickém uspořádání, či dokonce na akademické půdě (mýty o neuplatnitelnosti absolventů/ek společenských věd oproti absolventům/kám technických a přírodovědných oborů zřejmě nedokáže vyvrátit žádná ze statistik prokazujících jejich nesmyslnost) by proto kohokoli kriticky uvažujícího mělo přinejmenším zarazit.

NENÍ ČAS NA JEDNODUCHÁ ŘEŠENÍ

Kateřina Cidlinská

Složitá doba, ve které žijeme, si nevystačí s jednoduchými řešeními komplexních a globálních problémů dnešního světa. Složitá a nutně spíše pomalá řešení problémů se však příliš dobře neprodávají, a mohou v široké veřejnosti vzbuzovat pochmurné pocity či dojem, že politici i vědci selhávají, pokud nenabízejí řešení přitažlivě jednoduchá a rychlá. Že toho zneužívají mnozí přední politici a vytvářejí dojem, že oni vědí, jak na to, rychle a levně, je nebezpečné. Vědecká obec by tím spíše neměla přistupovat na hru na hrdiny, kteří znají všechny odpovědi - měla by lidem nejen předkládat výsledky své práce, nýbrž jim i naslouchat. I tak by se dala shrnout hlavní myšlenka přednášky Maji Horst, která zazněla v pátek 23. června v Praze na konferenci *Science and Technology in Democratic Society: How to Make Research and Innovation Responsible?*, organizované v rámci Strategie AV21 ve spolupráci s TA ČR.

Maja Horst se věnovala potřebě obousměrné komunikace vědy, spíše než jen její popularizaci. Tedy nejen od vědců k veřejnosti, ale i opačně, což není snadno uskutečnitelné. A proto vám přinášíme tipy, které v přednášce zazněly:

1. Nesnažme se lidem jen jednoduše vysvětlovat vědecké experimenty a výsledky, aby je i oni konečně pochopili a ocenili.
2. Neposilujme pozitivistický obraz vědců a vědkyň jako neomylných géniů, kterým mohou ostatní smrtelníci jen naslouchat a ti chytřejší z nich jim i trochu porozumět.

3. Neposilujme obraz vědy jako slonovinové věže, z níž na svět sestupují neotřesitelné pravdy.
4. Berme se méně vážně. Ukazujme lidem, že i věda má za sebou své slepé uličky, že i vědu dělají jen lidé, kteří jsou omylní jako kdokoli jiný, ve středověku, stejně jako dnes.
5. Zbavme veřejnost ostychu před vědci a vědkyněmi a přiznejme kredit jejich vlastním životním zkušenostem a obavám. V opačném případě je těžké lidi povzbudit, aby se vůbec o vědu zajímali a aby se chtěli, uměli a nebáli ptát.

V České republice jde o ožehavé téma. Kladení kritických dotazů se v našem školství, a často bohužel ani na tom vysokém, příliš nedaří. Jsme již od základní školy zvyklí na frontální výuku, tedy pasivní přijímání zdánlivě daných pravd. Nejsme zvyklí se ptát, natož vést skutečný dialog. Kdokoli se pokoušel vést s bakaláři interaktivní semináře, ví, jak je těžké české studenty a studentky rozmluvit. Možná si v tuto chvíli říkáte: hm, takže problém je už na „základkách“, my vědci a vědkyně s tím už nic neuděláme. Nejdřív nám ty diskutéry musí školy vychovat, a my pak s nimi budeme moci skutečně diskutovat. Jakkoli je však potřeba reforem školní výuky, nevzdávejme se tak snadno. V době, kdy lidé volí Trumpa, kdy věří, že Česku by bylo lépe mimo EU, a hovoří se o ztrátě důvěry v expertní vědění, je to více než potřeba. Ukazuje se, že budeme-li se snažit jen posilovat aureolu neomylnosti vědců a vědkyň, tím spíš ztratíme na důvěryhodnosti a naše autorita utrpí, když se některá z našich tvrzení ukáží jako mylná. Přiznat nejistotu není známkou slabosti, nýbrž lidské i vědecké poctivosti.

Je třeba seznamovat veřejnost s našimi poznatky a prezentovat je nikoliv jako absolutní pravdu, ale jako v danou chvíli nejlepší dostupné vědění. Vysvětlujme, proč si myslíme to, co si myslíme. V žádném případě nereagujme arogantně, pokud se nám například někdo svěří, že holduje alternativní medicíně, jak jsme občas svědky v případě českých lékařů. Tím, že takového člověka ztrapníme, nepodpoříme jeho ani ostatní, aby byli obezřetnější ve výběru léčebných metod, ani nepomůžeme západní medicíně, aby se třeba od té alternativní něco naučila, například jinému přístupu k pacientům, a získala si důvěru i těch, kteří se od klasické medicíny nyní odvrací.

Nezohledňovat ve vědě zkušenosti a pocity veřejnosti znamená ochuzovat vědu o možnost být společensky odpovědnou, takovou, která bude co nejlépe vycházet vstříc potřebám společnosti a eliminovat negativní dopady na ni. Společensky odpovědné není ani pěstovat v lidech pocit, že někteří z nás jsou neomylní, ať už politici nebo vědci, protože to nevede k rozvoji kritického myšlení. Kritické myšlení přitom spíše odolá svodům představ o absolutních pravdách a autoritách, které je znají, umí rychle a snadno vyřešit společenské problémy, a lze je jen pohodlně následovat. Skutečně funkční komunikace vědy tak není výzvou jen pro vědce samotné, nýbrž i pro organizátory popularizačních akcí, zejména těch největších, jako je AFO či Týden vědy a techniky Akademie věd, a také pro novináře, jak poznamenala organizátorka konference Tereza Stöckelová. Neptejme se vědců jen „jak to je“, kladme jim i polemické otázky. Pak to bude zajímavější i pro vědce navzájem.

Maja Horst a její partner Alan Irwin nám před konferencí poskytli rozhovor, z něhož vám přinášíme to nejzajímavější. Ptaly se Kateřina Cidlinská a Blanka Nyklová za příspěví Terezy Stöckelové.

Vzhledem k vašemu zaměření na vztah a komunikaci mezi vědou a společnostmi by nás zajímalo, jak vidíte roli společenských a humanitních věd?

Maja Horst: Je zřejmé, že jsou velmi potřeba, ale ukazuje se, že různé národní kontexty vnímají témata těchto věd a jejich roli různě. Ve Velké Británii, odkud pochází Alan, je jejich potřebnost uznávána. V Dánsku, odkud pocházím já, je situace spíše podobná České republice – před rokem 2000 se těšily společenskému uznání, pak se situace na deset let změnila, a dnes se zdá, že se respekt vrací, protože je jasné, že třeba auta, která se sama řídí, prostě nebudou fungovat, pokud se nám nepodaří vyřešit společenské stránky jejich fungování.

Maja Horst

Alan Irwin: Společenští vědci by se měli veřejně vztahovat ke konkrétním problémům. Někdy jsou podivně konzervativní a nechtějí být otevřeně kritičtí, předpokládají, že by měli dostat peníze, ale vůbec si nechtějí nechat zasahovat do toho, co budou dělat.

Maja: Pokud bych zastávala přístup, že jsem důležitá už jen sama o sobě, nehledě na to, jak se to, co dělám, vztahuje ke společnosti a mému okolí, což někdy u lidí ze společenských věd také pozoruji, tak bych neseděla v radě univerzity, kam jsem se dostala i díky tomu, že jsem žena. Tu příležitost bych nemohla využít, abych si zachovala jakousi „čistotu.“ Já si však myslím, že takový přístup je nesmyslný – pokud dostanete příležitost, prostě ji využijte, i když to ve vás může ze začátku vzbuzovat obavy. Vždyť já díky tomu, že jsem v té radě, mohu přispívat k efektivnějšímu řízení univerzity, k tomu, aby její výuka i výzkum byly kvalitnější. Bohužel ten spíše konzervativní přístup vidím i v mém oddělení (Média, poznání a komunikace na Kodaňské univerzitě). Výzkumníci nechtějí být účelově využíváni zejména v technických a přírodovědných projektech, jejichž donátoři, tedy grantové agentury, ve snaze o rozvoj interdisciplinárního bádání a komunikaci vědy podmiňují získání grantu spoluúčastí výzkumníků ze společenských či humanitních věd. Jenže všichni vědci jsou na univerzitě proto, že je tam chtěli z nějakého důvodu. Nikdo se tam neocitl jen tak sám o sobě. A že se někteří přírodovědci chovají vůči nám arogantně? Ano, samozřejmě mám takové zkušenosti, ale čeho docílím tím, že se s nimi nebudu bavit? Tím nepomůžu ani jim, ani sobě. Myslím, že je třeba spíše se pokoušet najít nějakou cestu ke komunikaci. Začala jsem proto pracovat na projektu se syntetickými biology, kteří měli pocit, že by měli jen bádát a já že mám čekat, až si to vybadají, a pak to vzít a zajistit nějakou prezentaci. Musela jsem je přesvědčit, že pro skutečnou efektivní komunikaci projektu se s nimi potřebuju bavit od samého začátku, nemůžu jen přihlížet zvenčí. Navíc je to součást projektu, na který jsme dostali peníze. A jestli se jim to tolik přičí, tak ty peníze nemuseli přijmout.

Věnujete se rozdílu mezi popularizací a komunikací vědy. V čem spočívá?

Alan: Komunikace znamená, že se bavíte nejen o tom, co zajímá vaši instituci. Neprezentujete jen její skvělé výsledky. To by byla popularizace velmi úzkého výseku z celých problematik navázaných na jednotlivá výzkumná témata. Například u geneticky modifikovaných organizmů tak nebudete mluvit výhradně o odhalených rizicích, která představují a postupech, jak s nimi nakládat. Komunikace v tomto případě znamená, že otvíráte diskuzi i o různých chápáních vztahu mezi GMO a zemědělstvím. Rolí komunikátorů vědy je přesvědčit vlastní instituci, že to všechno jsou otázky, které by si měla položit a které by měla být ochotna veřejně diskutovat.

Maja: Debata o GMO byla velmi užitečná v tom, že ukázala, že popularizace nefunguje. Lidé jí sice byli vystaveni, ale bez výsledku. Jejich postoje a obavy to nijak výrazně neměnilo. Štěstím v neštěstí byla nemoc šílených krav, jejíž epidemie donutila instituce více se otevřít světu a navázat s veřejností dialog.

Alan Irwin

Alan: A právě společenští vědci takový vývoj předvídali, ale nikdo je neposlouchal. Lidé rozhodující o politikách měli pocit, že společenští vědci prostě nerozumějí tomu, jak se politiky dělají. Když přišla krize okolo nemoci šílených krav, uvědomili si, že popularizace není funkční a jen věci zhoršuje. Ale aby to nevyznělo, že to, za co pléduji, je nějaký relativismus. Věřím, že studia vědy a technologií jako obor ukazují, že fakta nejsou nikdy naprosto určitá, protože jsou vždy nějak konstruovaná, což ale není to samé jako tvrdit, že jsou zcela nahodilá. Je ale třeba zdůrazňovat, že jak naprostý objektivismus, tak jakási postmoderní hra na pravdu jsou extrémny.

Maja: Pokud se chcete začít s někým bavit, nejučinnější je začít tam, kde se dotyčný právě nachází. Lidé ve vědě věří, že by všichni měli být, nebo dokonce že jsou jako oni. Je potřeba si ale přiznat, že to takhle nefunguje, protože lidé věcem věří z různých důvodů. Není možné změnit někčí názor na očkování, pokud nejprve nepochopím, proč se na něj dívá tak, jak se na něj dívá. Je až fascinující, jak málo se o toto věda a technika snaží. Měli bychom daleko více experimentovat.

MUŽI A MASKULINITY POD DROBNOHLEDEM

Nina Fárová, Blanka Nyklová

V polovině června letošního roku proběhla na půdě Univerzity v Örebro konference s názvem „Men and Masculinities: Politics, Policy and Praxis“. Konference, která se koná každé dva roky, teoreticky vychází z kritických studií mužů a maskulinit (CSMM – Critical Studies on Men and Masculinities) a už více než třicet let se snaží zdůrazňovat provázanost feministických otázek moci a nerovnosti s mužským chováním a formováním různých typů maskulinit ve společnosti.

Ann-Dorte Christensen

Tematicky se konference zaměřila na aktuální oblasti výzkumného zájmu jako například Technologie a prostředí, Násilí a muži, Otcovství, Muži a alkohol, Anti-feministická hnutí atd. Za zásadní lze označit především plenární přednášky, které se konaly během všech tří konferenčních dnů. První řečnicí byla profesorka Ann-Dorte Christensen (Aalborg University), která ovlivnila obsah některých dalších příspěvků, když poukázala na význam intersekcionalního přístupu pro studium mužů a maskulinit. Je třeba nezkoumat muže jako jeden homogenní celek, ale díky pozitivním zkušenostem s intersekcionalitou v rámci genderových studií je vhodné věnovat výzkumnou pozornost dalším charakteristikám, jež utvářejí konkrétní podobu maskulinity, kterou muži žijí, jako je například třída či etnicita. Christensen upozornila na to, že muže lze vnímat jako tzv. extrémní gender, což znamená, že muži se nacházejí jak na nejvyšším vrcholu společnosti (elity, manažeři), tak na jejím nejnižším dně (nevzdělaní, dělníci), a že každá skupina mužů disponuje odlišnými privilegii a naráží na odlišné bariéry. Zvláštní pozornost si podle ní zaslouží skutečnost, že muži na společenském vrcholu v nordických zemích vykazují určité rozštěpení, když v rámci světa práce podporují vylučování žen z vedoucích pozic a budují genderově výlučnou kulturu, ale v rámci vlastních rodin podporují rovnost a chtějí se aktivně zapojovat do rodičovství. Christensen vyzvala k posunu kritických studií mužů a maskulinit zejména proto, že vnímá jejich povinnost přispívat ke kritickému poznání společnosti.

Podobně zásadní příspěvek pak přednesla ještě profesorka Marina Blagojević Hughson (Institute for Criminological and Sociological Research, Bělehrad), která hovořila o genderových nerovnostech na

globální úrovni a o nové formě podřízení slabších, které se odvíjí nejen od fungování současných finančních trhů a ekonomických elit, ale také od patriarchálního uspořádání světa kolem nás. Navázala na portugalský příspěvek Sofie Aboim (Lisabonská univerzita), která zpochybnila vyprávění o krizi maskulinity, když poukázala na propojení mezi transnacionálním neoliberálním kapitalismem, maskulinitou a muži.

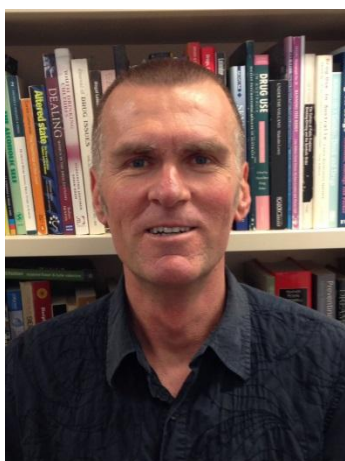

Marina Blagojević
Hughson

Takzvanou „krizi maskulinity“, která není výzkumně podepřena, chápe jako mechanismus odporu, jehož cílem je zachovat moc mužů, což je zejména důležité, pokud jsou posluchači ti z mužů, kteří nepatří ke Christensen zmiňovanému vrcholu společnosti. Je to jejich přístup, co umožňuje přetrvávání patriarchálních nastavení. Blagojević Hughson se podobně zaměřila na fungování neoliberálního kapitalismu v globálně nerovně nastaveném světě. Kriticky se vymezila vůči „politice nezodpovědnosti“, tedy tomu, jak lze pojmenovat chování řady globálních rozhodujících hráčů v současnosti, kteří tvoří „globální mocenskou elitu“. Co se děje s opakem této elity a jak zásadní dopady pro budoucnost lidstva to má, je předmětem, kterým by se podle ní především měly společenské vědy zabývat, a to s důrazem na to, jak zvrátit současné negativní trendy (společenská eroze prostřednictvím cynismu, nezáměr o koncept lidských práv a lidstvo jako takové, krize vládnutí, transnacionální vlivy, mylné sebepojímání elit jako bezmocných, vydaných napospas strukturám, které přitom samy spoluvytvářejí atd.).

Všechny plenární přednášky spojoval důraz na intersekcionalitu a na fakt, že se studiu mužů a maskulinit musíme věnovat také z transnacionálního, globálního hlediska, protože určité mechanismy, které přispívají ke stále přetrvávajícím genderovým nerovnostem, fungují napříč všemi hranicemi, faktickými i mentálními. Příští konference z této série proběhne za dva roky ve Finsku, můžeme tedy doufat, že se za dva roky podaří najít řešení alespoň některých z nastíněných problémů.

PITÍ ALKOHOLU, GENDER A ZKRESLENÝ VÝZKUM

David Moore

Profesor David Moore je antropolog a vedoucí Etnografického programu australského Národního institutu drogového výzkumu (NDR). Je editorem časopisu [Contemporary Drug Problem](#) a externím editorem časopisu [International Journal of Drug Policy](#). Výzkumně se zajímá o sociální a kulturní souvislosti užívání alkoholu a jiných drog. Na konferenci Muži a maskulinity, pořádané na Univerzitě v Örebro, představil svůj výzkum procesů, které vedou ke zneviditelnování významu maskulinit v australském výzkumu veřejného zdraví, zaměřeného na alkohol a násilí. Ukázal, jak dochází k mylnému výkladu výsledků takových výzkumů, když jejich autoři a autorky při interpretaci dat ignorují gender. S profesorem Moorem vedla rozhovor o jeho výzkumu a významu genderu při studiu návykových látek ve společnosti Blanka Nyklová.

V současnosti kriticky zkoumáte výzkumy, které se používají pro přípravu politik o alkoholu a dalších drogách. Jakou roli v nich podle Vás hraje gender?

Je zřejmé, že věda je kulturní produkt velmi hluboce vycházející ze společnosti, v níž vzniká. Například nereflexované genderové normy a jiné předpoklady se promítají do toho, jak věda měří spotřebu

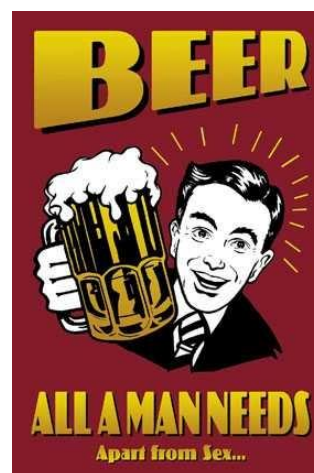
alkoholu a jak o ní informuje. Nereflektovaný přístup k genderu také ovlivňuje podobu politik. Náš projekt se proto zaměřuje na kvantitativní výzkum užívání alkoholu a jiných drog, který vstupuje do rozhodování o politikách. Je zajímavé, že empirická data, která výzkum předkládá, často specificky zmiňují muže jako ty, kdo ve výrazně vyšší míře přispívají ke škodám spojeným s užíváním alkoholu. Muži více pijí jen, aby se opili, častěji řídí pod vlivem alkoholu, daleko častěji se účastní násilí, ke kterému dochází pod vlivem alkoholu atd. Tato data lze najít v tělech článků a výzkumných zpráv. Problém je v tom, že když se dočtete k závěrům, jediné, co obsahují, jsou doporučení, která se týkají celé populace a gender není ani zmíněn. Genderově slepé interpretace dat pak vedou k tomu, že se na gender málokdy zaměřuje výzkum a politiky.

Jaké jsou konkrétní dopady genderově slepých výkladů spotřeby alkoholu?

Podporují stereotypní genderové normy, což je problematické samo o sobě, ale v rámci širšího pole užívání alkoholu a dalších drog mohou chybně směřovat naši pozornost. Nereflektované genderové normy nesprávně určují, kde se problém nachází. Pokud špatně určíte, kde k problému dochází, těžko ho dokážete řešit.

Co myslíte „stereotypními genderovými normami“?

V Austrálii bylo v rámci různých institucí zpracováno mnoho zpráv o spotřebě alkoholu. Lze najít zprávy, které se soustředí na násilí a další škody v místech, které mají licenci k prodeji alkoholu, jako jsou kluby, hospody a bary, existují různé průzkumy spotřeby i monitoring alkoholu jako takový. Spolu s kolegyněmi jsme tyto zprávy zkoumali se zaměřením na to, jak v nich autoři či autorky zacházejí s genderem. Příkladem přístupu k genderu je vládní průzkum užívání alkoholu mezi mladými lidmi. Hlavní body zdůrazněné ve shrnutí zprávy se zaměřují na mladé ženy, protože jejich rizikové pití narostlo. Problémem je to, že když se podíváte na data ve studii, zjistíte, že mladí muži stále nadměrně pijí daleko častěji než mladé ženy, a to 1,6 krát a v některých případech až 2,5 krát více. Zpráva se ale soustředí na pití mladých žen jako problém a prioritní riziko a ignoruje pití mladých mužů, což částečně plyne ze stereotypních genderových norem, podle kterých se nesluší, aby se žena opila.

Jak se to projevuje v politikách?

Dopady nereflektovaného přístupu k genderu vidíme v doporučeních toho, na co by se politiky měly zaměřit. V australské státní politice nepatřili mladí muži a maskulinita v poslední době k prioritám. Genderový rozměr užívání alkoholu a především jeho silného propojení s maskulinitou přitom byl v 70. letech 20. století součástí diskurzu politik o alkoholu, jenže poté se na něj zapomnělo. Před šesti měsíci konečně vznikla strategie jedné ze státních institucí zaměřených na zdraví, která maskulinitu označuje za prioritu. Běžně ale platí, že namísto zaměření se na pití mužů, je jednou z prvních věcí, se kterými není problém se v politikách rozloučit, potěšení a zábava žen, včetně té spojené s alkoholem. Když přijmete plošnou politiku ovlivňující celou populaci, výsledkem je omezení potěšení a posílení zodpovědnosti. Vede to ale k tomu, že všichni včetně těch, jejichž chování ke vzniku politiky nijak nepřispělo, musejí nést zodpovědnost. Pokud máme na výběr mezi zaměřením se na pití mužů a mladé muže, a mezi plošnou politikou, pak se omezení žen v rámci plošné politiky jeví jako přijatelné a spíše dojde k němu než k cílenému omezení mužů či jejich skupin. Druhým problémem plošných politik zaměřených na alkohol je to, že neberou v potaz další zásadní věci, jako je právě maskulinita.

Celý rozhovor si můžete přečíst na našich stránkách v české ([zde](#)) i anglické verzi ([zde](#)).

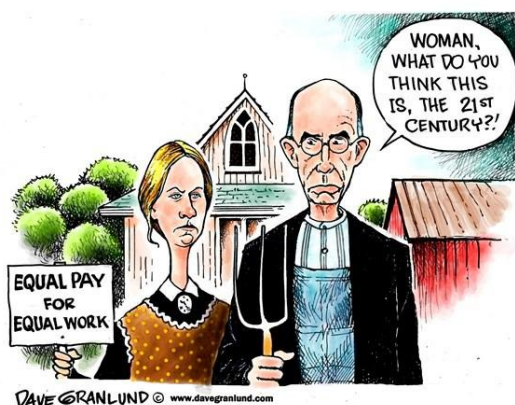

MEZINÁRODNÍ DEN ROVNOSTI ŽEN A MUŽŮ (I VE VĚDĚ!)

Hana Tenglerová

19. června 2017 už potřetí probíhaly po celé republice [akce](#), jejichž cílem bylo symbolicky upozornit na to, že ženy v České republice vydělají takřka o čtvrtinu méně než muži. Jak jsme na tom v oblasti vysokého školství?

Data o mzdách výzkumníků, jejichž situaci jinak velmi podrobně mapují Ukazatele výzkumu a vývoje Českého statistického úřadu (ČSÚ), bohužel k dispozici nemáme. ČSÚ sice v rámci pravidelných ročních šetření pracovních sil sbírá údaje o různých zaměstnaneckých skupinách, ale osoby pracující obecně v technických povoláních, mohou být i inženýři pracující například v podnikatelském sektoru. Podrobnější údaje máme o vysokém školství, resp. o akademických pracovnících a vědcích, kteří působí na veřejných vysokých školách.¹

Z porovnání průměrných přepočtených mezd (bez OON) vyplývá, že největší mzdový rozdíl je mezi ženami a muži, kteří jsou zařazeni v kategorii zaměstnanců „vědecktí výzkumníci“. V roce 2015 dosáhl hodnoty 20 % v neprospěch žen. Také mezi akademickými pracovníky je mezi mzdami žen a mužů rozdíl, a to na všech kvalifikačních stupních akademické dráhy. Ženy mají vždy mzdy nižší. V roce 2015 se tyto rozdíly pohybovaly od 5 % v neprospěch profesorek až k 11% rozdílu u odborných asistentek.

Vědecké výzkumnice pobíraly o 8 625 Kč měsíčně méně, lektorky ve srovnání se svými kolegy měly v roce 2015 v průměru o 3 344 Kč méně, asistentky „jen“ o 785 Kč, odborné asistentky o 4 434 Kč, docentky dokonce o 6 294 Kč a profesorky o 3 614 Kč méně. Vzhledem k tomu, že součástí dat nejsou údaje o složce platu zahrnující osobní ohodnocení, lze předpokládat, že rozdíly v celkových příjmech budou ještě výraznější. Doufáme, že příští rok si Mezinárodní den rovnosti žen a mužů připomeneme povzbudivější statistikou.

NOVINKY

Cena Milady Paulové 2017 vyhlášena

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci s NKC – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. vyhlašuje 9. ročník soutěže o Cenu Milady Paulové pro vědkyni za celoživotní přínos vědě. Cena Milady Paulové za rok 2017 bude udělena v oblasti klinické medicíny. Cena Milady Paulové je spojena s odměnou 150.000,- Kč. Nominace přijímáme do 19. září 2017. Podrobnosti na našem [webu](#).

Oblast lékařství byla letos vybrána pro připomenutí 120 let od doby, kdy česká lékařská fakulta umožnila navštěvovat přednášky své budoucí první absolventce Anně Hozákové (1875-1940) a následně ji před 115 lety udělila titul. V tomto roce si také připomínáme 70. výročí udělení Nobelovy ceny za fyziologii a medicínu, kterou získala jako první žena pražská rodačka Gerty Cori (1896-1957).

¹ Statistická ročenka školství – Zaměstnanci a mzdové ukazatele.

Knowledge Research Education Conference 2017

Knowledge
Research
Education
Conference
2017

9. a 10. listopadu 2017 se v Praze uskuteční konference s podtitulem **Mladá věda ještě žije!** Bude se věnovat vybraným tématům, která mají vliv na postavení mladých vědeckých pracovníků na českých vysokých školách a v celém systému výzkumu a vývoje. Na konferenci vystoupí také členka NKC – gender a věda a předsedkyně České asociace doktorandek a doktorandů Kateřina Cidlinská.

Podrobnosti a registrace na konferenci najdete na jejím [webu](#).

NEWSLETTER ČERVEN 2017

Měsíčník newsletter vydává Národní kontaktní centrum – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.

ISSN 1801–7339

Adresa redakce: Jilská 1, Praha 1 110 00

Redakce: Hana Tenglerová, Kateřina Cidlinská, Nina Fárová, Martina Fucimanová, Marcela Linková, Blanka Nyklová, Alena Ortenová, Naďa Straková, Hana Víznerová, Marta Vohlídalová

Příspěvky a reakce můžete zasílat na newsNKC@soc.cas.cz.

K odběru newsletteru se lze přihlásit na webových stránkách www.genderaveda.cz

